

mélyü caravánhoz csatlakozván, Nisszán, Sophián 's Tatarbazarcsiken keresztül, húsz napi lovaglás után Filipopolba értek; honnan a' szükséges összeköttetések' megtétele után Eszki- és Jeny-Sagrán által utazván, a' Balkány' alján megtelepedtek. Itt tölték első nyarokat a' Haemus' vizsgálatában küldötteink, 's mint ezen évi munkálataik' eredményeit, a' legpontosban vitt naplójokon kívül több rendbeli ritkább kétlakúakat, madarakat, ásványokat, pár száz csigát, 's néhány ezer robart és növényt küldének fel a' vállalkozónak. Melegséggel emlegetik a' szlivnoi orosz consul' részvevő és segedelmező pártfogását, és Széchenyi' ajánlása' jótékony befolyását. A' folyó év' nyarát Filipopol' vidéke' 's a' rhodopei hegység' buvárlásában töltik, 's legujabb jelentésük szerint néhány száz csiga, hal, 45 péld. kétlaku, 18,000 péld. robar, 12—15,000 darab növény 's 200 ásványdarab van út közben hazánk felé.

A' legközelebb év' déli Macedoniának 's havasainak (melyek közt Orbelus' magassága kilencz ezer toázt ér el), a' Pindar' és Olymp' hegyeinek leszen szánva; egy negyedik, ha az utaztató' környülményei meg fogják engedni, a' fekete tenger' partjainak Stambultól Burgas és Várna felé Dunánk' torkolatáig, 's a' Duna' jobbik, azaz bolgár, partmellékeinek. — Ohajtjuk az ügyért 's hazánk' diszéért, hogy a' súlyos vállalat' eszközlőjének mosolyogjon a' szerencse; mint szinte segédeknek is a' távol ég alatt! 'S ohajtjuk ezt annyival inkább, minthogy a' nevezetes expeditio' leírásával, a' tett 's teendő fölfedezések', tapasztalatok' előadásával tisztelt társunk egyenesen a' magyar literaturát kívánja gazdagítani; sőt már a' m. tud. társaság' Évkönyveinek sajtó alatt lévő II. d. kötetében is lelendenek a' természet' baráti érdekes közléseket Rumelia' faunája 's florája felől, mellyekhez a' szép és hű rajzolatok, ügyes kezek által készülve, az academiának még májusban be voltak mutatva.

*A' szerk.*

---

## R É G I S É G E K.

---

MAGYAR NYOMTATOTT KALENDÁRIOM 1571BŐL.

Honi régiségeink' tudós ismerője Jankowich Miklós egy XIVd. századbéli magyar egyházi kalendáriomot bír, melly

mind eddig a legrégebbről, melyről tudomásunk van. A' nyomtatottak között Sándor István azt tartá legrégebbnek melly 1584re jött ki Nagyszombatban illy cím alatt: *Kalendárium, és az egeknek 's csillagoknak forgásából az időnek naponként való ítélete M. D. LXXXVIII esztendőre. Magyarra fordítatott Slovacius Péter mesternek krakkai astrologusnak írásából. Nyomt. Otmár Bálint.* Az óta Jankowich egy régiebből tudósítja bennünket (Tud. Gy. 1829. XII. l. 80), ugy mint Mátyás király' udvari csillagásza Königsbergi János' kalendárioma' fordításáról, melly *Cisio* cím alatt először *Kolosvárott* 1580ban nyomtatott ki Heltai Gáspár által. Azonban a' nemzeti museum' könyvtárában Waltherr szerint (Tud. Gy. 1829. IX. 116. 119) egy *Krakóban* még 1573ban nyomtatott kalendárium találtatik; legujabban pedig pápai prof. Stettner György a' magyar tudós társaságot egy, ennél is régiebből, tudósította: mellyet itt a' literatura' barátjaival röviden megismertetünk.

Az 1571diki *bécsi* magyar kalendárium kis nyolczad-rétben csinosan van nyomtatva, 's áll két részből 's öszvesen 6 $\frac{1}{4}$  ívből. Az *első rész* a' sajátképeni kalendárium (A — D2 ív), magában foglalja a' hónapokat és azok' napjait, 's mindenik hónapra a' 13 nap után egy verset. A' második rész (D3 — G2), melly külön címmel van ellátva, néhány latin distichon 's egy ajánló levél után astrologiai jóslatokat foglal magában. Lapszám sehol sincs felrakva, hanem az ív' részei betűkkel jelevék (A. B. C. D. E. E2. E3. E4. E5. F. F2. F3. F4. G. G2.).

A' főcím ékes karimával van befoglalva, 's így szól: \*) „*KALENDARIVM, AZ ÉGNEK FORGÁS*labul meg ismert es el rendelt praktikaiual eggietembe, es maftani Vrank *Iefus* születefse vtan MDLXXI esztendőre *Curelouiai Szanizlo Iacobeius* mester *Crakkai* académiának Astrolog. iudicioma szel rent *E. G.* által magiarra fordetatoth.“ Ezek alatt áll közegett csinosan rajzolt borostyánkoszorútól körülvéve magyarország' czimere négy mezőre osztva, mellyeknek felső bal 's alsó jobbikában a' hármás hegy 's kettős kereszt, a' másik kettőben a' négy folyó. 'S alul a' nyomtatás' helye: „*STAINHOFER GASP*AR által Beczben niomtatot, az felfeges *Rom. Cháfszar* kegielmes engedelmebeól.“

Az említett magyar versek *distichonok* akarnak lenni; 's ekkép következnek:

\*) A' nagy dőlt betűk vereq írást jelentenek.

*I A N V A R I V S.*

Keuan eret Ianus vagni illendeo lakodalmat  
 Mibeli fat maftan vagnia kelleo lefzen  
 Minden eztendonek Ianus maftan mongia iutalmat  
 Lennie : ha mellick bodog azzomba lacznak.

*F E B R V A R I V S.*

Munek eorul az kert zolok meczefnek oruendnek  
 Igaba veg ogrót, irtani retbe szeres  
 Tizta eget Februs szantot es kelleo meseket  
 Igeir, az u napiban kifseb fagasnak erelt.

*M A R T I V S.*

Mes eret az tagodon, zolok nitafnak orulnek  
 Fanni fouint, vetemint tennie kello lezen.  
 Marsokait mongia, mikoron lattia foliasat  
 Tagbeli Kinoknak, iaual az u vegheket.

*A P R I L I S.*

Giomraia es szine houal be burolt agiagnak  
 Fel nilik az hotul, Iouidat febre boczasd,  
 Reoft hatat eokrodnek, szantásra maftan ereoltesd,  
 Aprilis az feoldnek kelleo nilasat agga

*M A I V S.*

Mosodni, vert venni, magadat oruoslani kelleo  
 Tegla, es sait czinalas, ebbe, nógodni kello.  
 Immaran az faknak, pinkest motattia bimboit  
 Holnapi, maft dalliat, zep philemile gogi.

*I V N I V S.*

Heu es draga chinalt eteltol maft zonnice kelleo,  
 Saliatat ennie, mosnia mast is labat.  
 Hagi bekert erdodnek, meliet kezolnie vagdalz  
 Benne titkolt szokat, hanem akarod egiek,

*I U L I V S.*

Ebben is oltalmazd magadat, ha elnie kiuanz  
 Draga nagit eteltol, bort elegitue igial.  
 Megh not az vetimen, foldek bozanak eorolnek  
 De migis mezó mies felteti hafza nepet

*A V G V S T V S.*

Maft magadat eorifzd tagodat maft fogd meg erefseon  
 Hagi ha Eofzi niavalia, fogia ne folleidet.  
 Maftan eorol az chzir, ellet rakth gabonanak  
 Mefzo mies ioban, aggia hagi aldozatith.

## S E P T E M B E R.

Immaran az tiltoth etelt, maft ennie kelleõ.

Io bor, borfos etek, io maft enni giõmelczeth.

Nis eret az feieden hasadat tisztetani kelleõ

Hogi kolika, valami vesse ne benned agiath;

## O C T O B E R.

Hogi ha bewen termõth fõlõd pinterkednie kelleõ

Szanch ves, ha io buzat, varnia bewen akarz.

O bort, forot muftoth, io maft iõlth pecenet enni,

Belbeli tisztetas, mast is vagatni ereth.

## N O V E M B E R.

Fokhagimath, saffrant, maft tegi, io gefztenie tethel

Mýre valo fakat, repatis ebbe keres.

Mez és tikmoni etel, fos huft ebbe ennie kelleõ,

Az fõródes maft art, almat is ebben egijel.

## D E C E M B E R.

*Sapph. Vers.*

Hwi maft az szoba legien kelleõ meleg,

Borfos etekkel io borokkal lakni.

Foglioth, galambot mézfet enni kelleõ

Iob Isten imadas.

A' második rész' czíme megegyezik az elsõével, csak a' fordító' neve, a' császári engedelem' megemlítése maradt el, 's hol amott a' magyar czímer áll, itt e' sorok olvastatnak: „*Ex extendõben, sem az napban, sem az holdban semmi fogiatkozás ne lezen: azért femmit rula nem zollunk.*“ Ennek hátán Mikáczinak három latin verse áll, Telegdi Miklóshoz, mint a' könyvecske' pártfogójához, a' magyar szerzõhez, 's az olvasóhoz. Következik a' magyar kiadónak levele pártfogójához, melly itt több okokból egész kiterjedésében közöltetik.

AZ EN TISTELENDO', es bifodalmas Vramnak, es Patronuf: Thelegdi Miklófnak, az Nemes Istergami Captalannak Lektoranak, Egieduthi Gergel az Vriffentõl mind fz. lelekkel eggetemben minden iot kiuan az atianak neuben.

*Ex az a' nap tisztelendõ bizodalmas Vram, es patronusom* hogi en mindenkoron valo egiekõzetembe, kegielmednek hozzá valo io akarattiairth, az en zeghen zolgalatomnak valami kiczin rezint valo haznat es giõmõlchet kegielmednek valamennire megh mõtathatnam, Mikoron magamban iol efzembe vettem volna, hogi mindenfele nemzetsegek, az szabados tudomaniok-

nak, es minden kőuethközendő wifágoknak miuoltaual, hallafaval, latafaual, auagi oluafafaua, főlutte igen gionurkòdne- nek, fòképpen affele heleken, àhol az nemes tudomanioknak valami tiztefzsegeben valo bòchòleti vagion: gondolam es vem erre magamat, hagi az mi zeghen orfzágunk is nè maradna, effele wifágoknak hallafa, auagi oluafasa miataruauól: Es az iambor stainhoffer Gasparnak giakortan valo rajtam zorgalmaztatafaerth, hagi eòtet magiar orfzagnak minden reszeiból valo emberek kertek legien, hagi az ezftendonek esendő rendfzerinth valo innepith ef az egnek terteneth zerinth valo esetith, kò nomtatnaia, kinek kerefere vem az Crakkai Calendariomoth, hagi diakból magiar nielure forditanam: miért hagi, az, bòlefz tanulo zemeliek, az idònek, kòlòmb kòlòmb fele esetierth ielen ninczenek, auagi az meliek ha ith uannak is inkab zoktanak az megh itelefnek felelmeerth vezteglenie: En ezt valamikeppen veghòz viuem: iol lehet hagi ne taland az meli dologra meltois nem lettem volna, de az mire, az en mi uoltom kegielmednek elegh nem let volna, kerem, kegielmed megh boczafsa: auagi az kòuethközendő dolgoknak hallasabul valo gionerufegerth kegielmed az fele vetkemet, meg engeggie: merth az minth Cicero, az ekesfen valo zolasnak atta mongia: minden hamar leendò, ez az elòth iol megh nem latot dolgok, sokkal nehezbek, zoktanak lennie. De az re- ank iouendò vezedeimeknek bennònk valo gondolattia, auagi el vegezese megh kònniebethi azoknak el iòuetelith etc. mel- liet megh fordituan, (kegielmednek eleòzeòr, ki engemet minden tanufagomnak fegetfegé én, az ó szekot kegielmessege, zerinth, valemennire meghfegethet) aianlok ef tólaidonetok annak ótanna azoknak az kik az deaki tudomanioknak harmat- tiat nem annira vertek legien eltòmigh ef óròkkò valo zol- galatommal eggietemben aianlok. Es en minden gondufele- femmel, igiekòzetemmel, es zorgalmatoffagommal azokat igiekòzòm cselekednie, az meliek az zeghen közsegnek oltalmara dizzofegere, es neuòknek óròkkò valo megh ma- radafanak diczeretire valami modon lehetnek: Es hagi vege- zetre, immar bòzédemeth el vegezzem, hagi ha boldogoknak akarunk lattatni, azon igiekòzzók, hagi iok legiünk, az ioza- gos czelekòdettketh magunban giakorliok, menniei dolgokath kiu anniunk, ez vilagiakat megh vtaluan hatra vesunk, es az kòz nepnek heaba valo bezedihòz magunkat nè zòrkòzteffeòk, es az mi marhanknak auagi dolgainknak nemefegeih es vilagi iùtalmokban, es haznùkban ne vesek es minden gonozfagnak fertelmefigitòl zokfegh hagi minketh az iozagos cselekedetek,

egi neminemő meltosagra, es eőrókkő valo diczeretre vlgienek, az meli dolognak igiekőzetuel, es ez vtan minden io dolgokkal eggietemben aianlom kegielmednek magamat mind tisztőlendő, es zerelmes vramnak: Isten tarczia megh kegielmedet, az ő malaztiaual eggietemben mind vegiglen, kit engeggien attia, fiő, es Sz. haromsagh egi bisoni Istensegh, hōgi vgi legien: Amen“.

Es így; ha ezen kalendárium' magyar kiadójáról, Egyed-  
úti Gergelyről felteszszük azt, hogy ha előtte volt volna ma-  
gyar, világi (hogy Jankowich' egyházijától megkülönböztes-  
sük) kalendárium, ő azt tudta volna; 's nem írta volna ezt:  
„gondolám es vém erre magamat, hogy az mi szegény országunk  
is ne maradna efféle ujságoknak hallása avagy olvasása miatt  
árvául“, ha továbbá a' következő hely még inkább látszik  
nyomtatott magyar kalendáriumnak előbb létét tagadni: „az  
jámbor Steinhoffer Gáspárnak gyakorlatán való rajtam szorgal-  
maztatásáért, hogy öt Magyarországnak minden ré-  
s zeiből való emberek kérték legyen, hogy az esztendő-  
nek esendő rend szerint való ünnepeit, es az égnek történet  
szerint való esetit kinyomtatnája“: úgy a' legrégebb magyar  
nyomtatott kalendáriumot ezennel ismeri a' közönség.

## MAGYAR NYELV' ORSZÁGOS DIVATA.

### HUNYADI JÁNOS KORMÁNYZÓ' ESKÜJE 1446.

Bessenyei György, az egymást nyomba követő veszé-  
lyek' időszakában élt vitéz Hunyadi János' életében beszéli:  
„A' fáradt nemzet megint öszve jött a' Rákoson magát köszön-  
teni 's kérdeni, hogy hol van a' királya. A' gyermek Lászlóra  
vetik szemeket minden rendek; de éléb', hogy az ország védelem  
es uralkodás alatt maradjon, Hunyadi Jánost ország fejévé te-  
szik.“<sup>1)</sup> Révai Péter, e' hősünk' kormányát említvén el nem  
hallgatá, melly rettentő esküvéssel vala annak nehéz viselé-  
sére lekötelezve: „*Forma iuramenti* (úgy mond) *ipsi, - - -*  
*- - - in generali Regni congregatione, instar terribilis cuius-*  
*dam fulminis, horrende praescripta fuit.*“ Es alább az eskü'  
közlése után: „*Horrenda quidem et stricta iuramenti formula,*

<sup>1)</sup> Bessenyei György, Hunyadi János élete és viselt dol-  
gai. Bécsben, 1778. 8. l. 41.